

методики. Важливим аспектом є співпраця з батьками та залучення ресурсів громади, що сприяє більшій інтеграції мистецтва в повсякденне життя дітей.

Таким чином, інтеграція мистецьких технологій у освітній процес сприяє гармонійному розвитку дошкільнят, допомагає їм краще розуміти себе та світ, а також формує основи естетичного сприйняття, креативності та комунікації. Для ефективного впровадження цих технологій у закладах дошкільної освіти педагогам рекомендується застосовувати інноваційні методи, активно взаємодіяти з родинами дітей та використовувати сучасні цифрові ресурси.

#### Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: державний стандарт дошкільної освіти: нова редакція : наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. Міністерство освіти і науки України. [https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro\\_novu\\_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf)
2. Василевська О., Дворніченко Л. Казкотерапія як засіб психологічної роботи з різними віковими категоріями. *Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки»*. 2020. Вип. 6.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум : навчальний посібник. Київ: Видавничий Дія «Слово», 2013. 448 с.
4. Данилюк І. В., Зольникова С. В. Казкотерапія як метод психологічного впливу на особистість. *Psychological journal*. 2019. Vol. 5, no. 6. С.161-173. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.6> (дата звернення: 15.03.2025).
5. Міністерство освіти і науки України. «Методичні рекомендації з художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку». Київ: МОН України, 2021.
6. Шевченко Н.О. Педагогічні умови формування почуття кольору у дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності. *I Міжнародна науково-практична конференція «Modern methods for the development of science»* 09 – 11 січня, 2023. Хайфа, Ізраїль. 388 с.

#### ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

**Лариса Ящук**, здобувачка ступеня вищої освіти рівня вищої освіти «магістр»  
**Науковий керівник:** Л.Є Перетяга, доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Україна)

#### THEORETICAL PRINCIPLES OF THE DEVELOPMENT OF COHERENT SPEECH IN CHILDREN OF ELDERLY PRESCHOOL AGE

**Larysa Yashchuk** master's student  
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

**Анотація.** У роботі розглянуто особливості розвитку зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку та його значення для формування мислення та соціалізації. Визначено основні характеристики зв'язного мовлення та окреслено два основних види мовлення.

**Ключові слова:** зв'язне мовлення, ситуативне мовлення, контекстне мовлення, дошкільний вік, розвиток мовлення, комунікація, мовленнєві навички.

**Abstract.** The paper examines the features of the development of coherent speech in children of senior preschool age and its importance for the formation of thinking and socialization. The main characteristics of coherent speech are determined and two main types of speech are outlined.

**Key words:** coherent speech, situational speech, contextual speech, preschool age, speech development, communication, speech skills.

Розвиток зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку є однією з ключових проблем сучасної дошкільної педагогіки та психології, адже зв'язне мовлення виступає важливим чинником соціалізації, формування мислення, пізнання навколишнього світу та подальшого успішного навчання в школі. У цьому віці діти активно засвоюють норми спілкування, навчаються правильно будувати висловлювання, конструктивно та зв'язно викладати думки, що сприяє їх загальному інтелектуальному розвитку.

Зв'язне мовлення для дітей старшого дошкільного віку є об'єктом вивчення багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема значний внесок у дослідження даного питання зробили А. Аніщук, А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Гужанова, В. Дворецька, І. Іванча та ін.

У дошкільній лінгводидактиці термін «зв'язне мовлення» визначається як вид мовлення, що характеризується логічністю, послідовністю, цілісністю та завершеністю. Воно є засобом комунікації та самовираження, дозволяє передавати власні думки, почуття та наміри, здійснювати комунікативні функції, що є дуже важливими для дітей старшого дошкільного віку [4, с. 49-50].

Старший дошкільний вік є періодом інтенсивного розвитку мовленнєвої діяльності. Саме в цей час діти переходять від елементарного використання слів та фраз до побудови розгорнутих висловлювань, навчаються логічно будувати речення, використовувати різні стилі мовлення та збагачувати власний словниковий запас.

Відповідно, основними характеристиками зв'язного мовлення є:

- логічність, яка передбачає правильний зв'язок між частинами висловлювання;
- послідовність, що визначає дотримання смислового порядку подання інформації;
- цілісність, що формує єдність усіх складових частин висловлювання;
- завершеність, яка визначає наявність закінченої думки під час висловлювання.

Зв'язне мовлення виконує важливу роль у комунікації, головною функцією якої є передача інформації, що реалізується у двох основних формах – діалогічному та монологічному мовленні. Кожна з них має свої характерні особливості, що визначають зміст і підходи до їх розвитку. Лінгвістика розглядає ці форми як протилежні, оскільки вони мають різну комунікативну спрямованість, відрізняються за структурою, мовними засобами та психологічними характеристиками. Зв'язне мовлення поділяється на два основних види: ситуативне та контекстне.

*Ситуативне мовлення* безпосередньо пов'язане із конкретною ситуацією, у якій відбувається спілкування. Основною його особливістю є те, що висловлювання нерідко містять неповні думки, які стають зрозумілими лише за умови врахування ситуації, про яку йдеться. У ситуативному мовленні співрозмовники часто використовують допоміжні засоби комунікації: жести, міміку, інтонацію, вказівні займенники, завдяки чому вони можуть передавати зміст без необхідності детально формулювати всі свої думки словами. Таке мовлення найбільш поширене в побутовому спілкуванні, особливо серед дітей дошкільного віку, які ще не мають достатнього мовленнєвого досвіду для формулювання повних та логічно завершених висловлювань.

На відміну від ситуативного, *контекстне мовлення* є більш складним і не залежить від конкретних обставин чи допоміжних невербальних засобів, адже його зміст зрозумілий без додаткових пояснень, оскільки вся необхідна інформація виражена мовними засобами.

Формування контекстного мовлення вимагає від дитини чіткої побудови думки, логічного зв'язку між реченнями та використання різноманітних мовних конструкцій. Відповідно, даний вид мовлення характерний для розповідей, наукових і художніх текстів [6].

А. Богуш та Н. Гавриш зазначають, що на етапі старшого дошкільного віку, діти проявляють високу мовленнєву активність, яка виражається в підвищеній комунікативній ініціативності, бажанні вести діалог, ставити запитання та отримувати на них відповіді. Крім того, дітям цього віку властива балакучість і допитливість, що сприяє розширенню їхнього словникового запасу.

На етапі старшого дошкільного віку в словниковому запасі дітей з'являється багато узагальнюючих слів, що дозволяють їй краще розуміти та описувати навколишній світ. Тому діти починають засвоювати абстрактні поняття, що дає змогу оперувати більш складними категоріями, порівнювати предмети та явища за різними ознаками.

Крім того, важливим показником розвитку мовлення є здатність дитини правильно добирати синоніми та антоніми, що свідчить про зростання мовної гнучкості й поглиблене розуміння смислових відтінків слів. Також діти навчаються класифікувати предмети за їхніми властивостями, що сприяє розвитку логічного мислення та формуванню більш точних і змістовних висловлювань.

Попри досягнутий рівень мовленнєвого розвитку, старші дошкільники все ще не завжди правильно розуміють переносні значення слів. Наприклад, вони можуть сприймати фразеологізми буквально, не усвідомлюючи їхнього глибинного змісту, що пояснюється тим, що для усвідомлення переносного значення необхідний вищий рівень абстрактного мислення, який ще тільки починає формуватися у цьому віці [2].

А. Аніщук підкреслює, що в старшому дошкільному віці в дітей з'являється не лише потреба в спілкуванні, а й бажання бути зрозумілими для інших, що стає основним стимулом для вдосконалення мовленнєвих навичок [1; 4, с. 50].

Відповідно, щоб досягти взаєморозуміння з оточенням, дошкільники поступово починають будувати свої висловлювання більш осмислено, логічно та намагаються дотримуватися послідовності у викладі думок, використовують різноманітні мовні конструкції та збагачують свій словниковий запас. Цей процес сприяє формуванню вмінню не лише висловлюватися, а й слухати співрозмовника, що є важливою умовою ефективної комунікації.

Розвиток зв'язного мовлення в старшому дошкільному віці дає дитині змогу не лише ділитися інформацією, а й передавати власні почуття та емоції. Тому діти починають використовувати мовлення не тільки для опису навколишніх подій, а й для вираження власних переживань, формуванню оціночних суджень та встановленню причинно-наслідкових зв'язків. Збагачення словникового запасу дозволяє дитині більш точно передавати свої думки, тому, якщо раніше вона могла описувати предмети лише загальними словами, то тепер в її мовленні з'являються детальні характеристики, що робить висловлювання більш виразним і зрозумілим. Крім того, у цьому віці дошкільники починають активно застосовувати різні граматичні конструкції, що дозволяє їм будувати складні речення, що сприяє розвитку логічного мислення, адже дитина вчиться підбирати слова, дотримуватися правил синтаксису та використовувати різні мовні засоби для вираження своїх думок.

Ефективний розвиток мовлення дітей неможливий без активної участі батьків та педагогів, адже саме вони є головними носіями мовленнєвих норм і прикладом для наслідування. Спілкування з дорослими допомагає дитині збагачувати словниковий запас, засвоювати правила побудови речень і розширювати свої комунікативні можливості.

На нашу думку, одним із найефективніших способів розвитку мовлення є читання казок і художньої літератури. Читаючи тексти, діти знайомляться з різними висловами та стилістичними особливостями мови, що сприяє формуванню уявлення про правильну побудову висловлювань, а також стимулює розвиток уяви та творчого мислення. Не менш важливу роль відіграють діалогічні форми спілкування. Тому бесіди з дорослими допомагають дитині розвивати навички ведення діалогу, формулювання питань і відповідей, розуміння логіки розмови, тому в процесі такого спілкування дошкільники навчаються виражати свої думки, аргументувати власну позицію та враховувати думку співрозмовників.

Для розвитку зв'язного мовлення в дошкільників вихователь може використовувати різні методи та прийоми. Серед найефективніших – дидактичні та рухливі ігри, а також

фізкультхвилинки з мовленнєвим компонентом. З віком завдання поступово ускладнюються, що сприяє вдосконаленню мовленнєвих навичок дітей. Наприклад, для дітей старшого дошкільного віку буде доцільна гра «Назви лагідно», за якої дітям пропонують утворити зменшувально-пестливі форми іменників: Лист – листочок, ліс – лісочок. Або гра «Закінчи розповідь», коли вихователь починає розповідь, а дитина її логічно завершує [3, с. 136].

Розвиток зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку є важливим етапом їхньої підготовки до школи та подальшого життя. Ефективне формування мовленнєвих навичок можливе лише за умови використання комплексного підходу, що включає психолого-педагогічні методи, мовленнєву практику та активну участь дорослих у цьому процесі. Отже, застосування різноманітних методик, ігрових прийомів та вправ дозволяє розвивати мовлення дітей, формуючи їхню здатність до зв'язного, логічного та усвідомленого спілкування.

#### **Список використаних джерел**

1. Аніщук А.М. Мовлення як засіб самовираження старшого дошкільника: навч.-метод. посіб. для вихователів, практ. психологів, батьків та студентів дошк. від-нь пед. вишів; Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 113 с.
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. 2ге вид., допов. Київ: Слово, 2011. 704 с.
3. Дворецька В.П., Гужанова Т.С. Розвиток зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід. Житомир: ФО-П «Н.М. Левковець», 2019. С. 135-137.
4. Іванча І.В., Аніщук А.М. Особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Сучасна дошкільна освіта у наукових пошуках студентської молоді. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. С. 49-52.
5. Колеснік К., Комарівська Н., Карук І., Пахальчук Н. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами театралізації. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 104-115.
6. Лінгвістична характеристика зв'язного мовлення. URL: <https://studfile.net/preview/5602709/> (дата звернення: 11.03.2025).